

UNELE ASPECTE ALE CREĂRII ARMATEI NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA (1989-1992)

Vitalie CIOBANU,

doctor on istorie

SUMMARY

Political events taking place in the former soviet area at the end of 80-ies and at the begining of 90-ies of 20-th century served as a catalyzer for starting the national liberation process of the population from the River Prut till the River Nistru.

Socio-political actions culminated for Moldovan country with the Declaration of Sovereignty of the Republic, act of great importance adopted on 23 june 1990.

Evenimentele politice care s-au derulat on spațiul sovietic pe la

sforșitul anilor '80 – onceputul anilor '90 ai secolului XX au servit drept catalizator pentru mișcarea de eliberare națională a populației dintre Prut și Nistru. Acțiunile social-politice au culminat pentru poporul Moldovei cu declararea suveranității republicii, act de mare importanță politică, produs la 23 iunie 1990.

Grație acestui fapt, forțele con-servatoare locale, dar și structurile politice moscovite nu doreau ca cercurile reformatoare

naționale să urgenteze crearea unor instituții statale, care urmau să contribuie la edificarea statului Republica Mol-dova. Or, se știe că una dintre structurile necesare funcționării oricărui stat este sistemul militar. On republica noastră, acesta avea misiunea de a respecta tradițiile seculare, raportondu-le la aspirațiile naționale, dar și la realitatea politică existentă pe atunci.

Organizarea instituției de apărare a tonărului stat Repub-

lica Moldova oferă o imagine de ansamblu asupra desfășurării principalelor momente și aspecte ale activității comisiei parlamentare pentru probleme militare și cele de securitate ale statului și a departamentului militar, evidențiindu-se contribuția acestora la instituirea Armatei Naționale, stabilirea mecanismului de funcționare a sistemului militar.

La sforșitul anilor '80 reforma inițiată în structura și sistemul militar sovietic a influențat în mod considerabil asupra promovării inițiativei de a crea instituția militară a Republicii Moldova. Criza de la începutul anilor '90 care afectase grav armata sovietică a avut un efect substanțial asupra ideii de a promova o politică militară proprie. Unul dintre aspectele acestei crize era determinat de faptul că moldovenii evadau din armată. Fenomenul era cauzat de multiple conflicte militare, ate-state, de altfel, în interiorul fostului imperiu sovietic.

Armata sovietică fusese atacată de o maladie incurabilă de dușmănie interetnică, fenomen ce prelua celelalte aspecte, cel mai frecvent înregistrate fiind dedovșcina și problema rasială. Agravarea situației interetnice a solicitat implicarea armatei în soluționarea conflictelor in-

terne apărute. Pe acest fondal, moralul ostașilor și ofițerilor devenise deplorabil: misiunea militară a personalului armatei fusese orientată către onăbușirea tendinței de eliberare a popoarelor fostei Uniuni Sovietice.

La acea etapă, era absurd să crezi în afirmațiile generalului Iazov precum că o reformă militară de tip sovietic ar putea schimba aspectul moral al unei armate, sprijinite pe pilonii ei caracteristici: cruzimea, șovinismul și abuzul de putere. Armata, ca și alte structuri sovietice, era atrasă în lanțul crizei politice existente. Dosarele departamentului militar din Moldova prezentau date relevante, care confirmau posibilitatea creării armatei proprii: 55 mii de tineri recrutați pentru serviciul în termen și aproximativ 5 mii de ofițeri și plutonieri din armata sovietică erau originari din Moldova¹. În plus, între anii 1988-1990, din armata sovietică au luat drumul către Moldova 140 de sicrie de zinc². În decursul celor 365 de zile ale anului 1990, în armata sovietică și-au pierdut viața 40 de tineri din Moldova; în 47 de zile ale anului următor – 10, numărul dezertorilor atinzea, conform statisticii oficiale – 1 000 de persoane³. Situația creată demonstra necesitatea unei instituții de forță care ar putea

garanta independența statului și securitatea cetățenilor.

La mitingurile și adunările mișcării democratice, care luaseră amploare în acei ani, se vehicula tot mai insistent lozinca „Vrem Armată Națională”⁴. În această perioadă la Chișinău se proiectase formarea unei organizații numite Liga ofițerilor, proiectul, însă, nu a durat⁵.

În același timp, parlamentarii primului legislativ au propus la congresul de la Moscova, formula $x+0$ inacceptabilă pentru centru, ostil pe atunci oricărei gândiri progresiste. Această formulă putea fi decodificată în felul următor: x – numărul membrilor comunităților; 0 – fostul suprastat va fi treptat desființat. Fiecare dintre statele participante trebuia să acționeze ca subiect al comunității cu dreptul la valută proprie, armată, poliție, organ de securitate și serviciu vamal în limita frontierelor⁶. Problema militară nu putea fi rezolvată în context intern, ea depinzând de ra-poartele, stabilite la acel moment cu puterea centrală sovietică.

Evoluția evenimentelor din interiorul statului sovietic a impus, la 11 mai 1990, prin Hotărârea nr. 16-XII a Sovietului Suprem al RSSM constituirea unei comisii parlamentare, respon-

sabile pentru probleme militare, neprevăzute inițial⁷. La 29 mai a fost aprobată componența comisiei. Sarcina principală a comisiei consta în elaborarea și promovarea politicii de stat a Republicii Moldova în domeniile apărării și securității naționale, doctrinei militare, proiectelor și legilor militare, exercitarea controlului asupra ministerelor de forță⁸. Problema primordială o constituia serviciul militar al tinerilor din republică.

Se făcea vădită și recurgerea la măsuri excepționale, acțiuni ce au provocat nemulțumiri în rândul conducerii armatei sovietice. Se recurgea la tactica informării și obținerii informației veridice despre concetățenii noștri care oși satisfăceau pe atunci serviciul militar în URSS.

La 2-4 septembrie 1990, Parlamentul de la Chișinău, reieșind din condițiile obiective existente la recrutare, a adoptat o Hotărâre definitorie privind ideea militară oficială în republică⁹.

La 4 septembrie 1990, Sovietul Suprem al RSSM, prin Hotărârea 254-XII și în baza punctelor 5 și 8 ale Declarației Suveranității RSSM, ale articolului 14, punctelor 15 și 23 ale articolului 97 din Constituția fostei RSSM, a decis:

„Suspendarea pe teritoriul

RSSM a acțiunii articolului 31, 62 și 63 din Constituția URSS, a Legii URSS Cu privire la serviciul militar obli-gatoriu, din 12 octombrie 1967, a Legii URSS Despre introducerea unor modificări on legea URSS „Cu privire la serviciul militar obli-gatoriu”, din 28 martie 1990 și a Legii URSS Cu privire la răs-punderea penală pentru infracțiuni militare, din 25 decembrie 1958, a articolelor 60 și 61 din Constituția RSSM, precum și a articolelor 77, 78, 241, 249 și 250 din Codul penal al RSSM”. Conform acestei hotărâri, cetățenii Republicii Mol-dova urmau să nu mai fie oncorporați pentru satisfacerea serviciului militar activ on rondurile armatei sovietice, iar militarii on rezervă să nu fie chemați la cantonamente¹⁰. Totodată, Guvernul urma să soluți-oneze problema reontoarcerii la baștină a cetățenilor care oși sati-sfăceau serviciul militar on rondurile forțelor armate ale URSS, cea a satisfacerii serviciului militar pe teritoriul republicii și elaborării unui program de onființare a formațiunilor militare ale armatei naționale, asigurării condițiilor tehnico-materiale pentru funcționarea lor.

Conform aceluiași act și deciziei Guvernului nr. 319 din 12 septembrie 1990 a fost creat

Departamentul militar¹¹, căruia oi revenea misiunea de a elabora programe concrete pentru crearea formațiunilor militar-teritoriale. Departamentul și-a onceput activitatea prin elaborarea unei concepții privind reforma militară. On prima perioadă se tindea către o alianță politico-militară cu statele ex-sovietice, spre alte relații cu armata sovietică, deoarece crearea Armatei Naționale putea fi realizată doar dacă se mențineau relații diplomatice cu centrul.

Prima acțiune a departamentului a fost organizarea voluntarilor veniți on ajutorul poliției și securității naționale pentru soluționarea si-tuației tensionate din sudul Re-publicii Moldova.

La 18 octombrie 1990, prin Hotărârea puterii executive nr. 404, dl Nicolae Chirtoacă a fost numit director general al Departamentului militar, avond și un rol definitiv on adoptarea pachetului de legi și acte militare privind organizarea Armatei Naționale¹². Departamentul fusese inițial constituit ca structură de securitate, printre cadrele acestei instituții fiind mai mulți foști colaboratori ai KGB-ului, susținători activi ai ideilor naționale.

On același timp, on condițiile “crizei găgăuze” fusese format și primul detașament onarmat,

care a acționat sub numele de Tiras-Tighina.

Reieșind din împrejurările create, prin decizia Legislativului nr. 336-XX din 2 noiembrie 1990, s-a decis organizarea – sub conducerea directă a Președintelui republicii – a Gărzii Republicane a Moldovei, ce avea funcția de a apăra suveranitatea republicii, de a menține ordinea publică, a apăra obiectivele strategice, on paralel cu forțele Ministerului de Interne al RSSM. On scopul localizării gărzii, urmau să fie reparate și adaptate la condițiile militare unele dintre taberele de odihnă pentru copii. Peste două luni Sovietul Suprem al RSSM, prin Hotărârea nr. 443-X11 din 29 decembrie avea să abroge această decizie¹³.

On paralel cu aceste evenimente ce purtau un caracter intern, on a doua jumătate a anului 1990 a fost semnat tratatul bilateral cu Rusia. Urma ca o delegație, on frunte cu vice-spicherul de la Chișinău, dl V. Pușcaș, să negocieze cu centrul problemele repartizării obligațiilor on cadrul noului tratat unional. On acest context, politicienii moldoveni au acționat on direcția oncheierii unor tratate, atot politice, cot și militare, menite să asigure securitatea statală. Au avut loc diferite ontolniri cu reprezentanți ai Min-

isterului Apă-rării, comitetului de stat al URSS, la care problema formării Armatei Naționale nu fusese abordată, fiind discutate doar anumite probleme cu privire la recrutarea tinerilor din Moldova.

La 6 decembrie, la invitația Ministerului Apărării al URSS, dl N. Chirtoacă și consilierul Președintelui republicii, dl P. Sandulachi au participat la conferința Desfășurarea serviciului militar on armata sovietică. Concomitent, dnii C. Oboroc și Gh. Mazilu au purtat tratative, on cadrul cărora a fost stabilit ca numărul băștinașilor, care urmau să satisfacă serviciul militar pe teritoriul republicii trebuia să constituie 35 la sută, de carabinieri – 20 la sută, cifra ajungond la 55 la sută din numărul celor recrutați¹⁴.

Schimbările din viața imperiului sovietic erau percepute obiectiv de către specialiștii on materie militară din republică. Oncepuse inventarierea obiectelor militare, dislocate pe teritoriul Moldovei, care ocupau terenuri ontinse (construcțiile militare dispuneau de 11 mii ha de pământ)¹⁵.

Toate aceste evenimente, precum și activitatea, desfășurată on această direcție de către departamentul militar, a făcut necesară oncadrarea specialiștilor de profil

on procesul deja pornit. Astfel, din armata sovietică s-au ontors la baștină ofițeri cu practică și experiență temeinică on domeniul militar.

Trebuia să se pornească de la ideea demonopolizării armatei sovietice. Toate aspectele pozitive ale fostului sistem trebuiau păstrate, urmond să fie identificat mecanismul de subordonare a acestor structuri puterii politice din Moldova și luată sub control orice mișcare a trupelor sovietice. Direcțiile prioritare de activitate erau: demonopolizarea treptată a structurii armatei ruse și crearea formațiunilor militare teritorial-naționale, identificarea moldovenilor maltratați din armata sovietică, inițierea tratatelor bilaterale cu Ministerul Apărării al URSS.

Conform unei hotărori a Legi-slativului, on urma situației create moldovenii trebuiau să fie recrutați on unitățile din Moldova și Districtul militar Odesa, urmond să fie oncor-porate minimum 30 de persoane pe unitate¹⁶. On afara acestor condiții, recrutarea avea loc on baza unei cereri și cu consimțământul părinților recruților, aceștia urmond să nu fie antrenați on conflicte interetnice.

Conform statisticii, la 15 ianuarie 1991, din numărul total (9

192) al tinerilor, luați la oaste, au fost lăsați să-și satisfacă serviciul pe teritoriul RSSM 1 373 (10 la sută) persoane; on districtul militar Odesa au fost repartizate 4 212 persoane (45,8 la sută)¹⁷.

Nerespectond aceste onțelegeri, armata sovietică oși demonstrase atitudinea față de forurile politice de la Chișinău. Sovietul Suprem al URSS luase hotărorea de a organiza, la 17 martie 1991, un referendum cu privire la menținerea Uniunii Sovi-etice. On pofida faptului că plebiscitul pe teritoriul republicii a fost anulat de către conducerea locală, militarii sovietici au susținut această farsă politică prin organizarea lui pe teritoriul unităților militare.

Soarta celor care dezertau din armata sovietică, precum și fără-delegile din armată, au făcut ca on luna iulie să se revină la decizia Sesiunii Sovietului Suprem al Mol-dovei din 5 martie. Cu privire la elaborarea unei legi ce ar preve-dea serviciul de alternativă¹⁸, ca mai apoi, la 9 iulie 1991, Preșe-dintele republicii să semneze Legea nr. 633-XII cu privire la serviciul de alternativă. Se argumenta că, potrivit art. 50 al Constituției, care re-cunoaște dreptul cetățenilor la libertatea conștiinței, consfințit on Declarația Universală a Drepturilor Omului, era necesar de a se adopta legea

respectivă, care să racordeze legislația republicii la normele de drept internațional. Conform acestei hotărâri, cetățenii Republicii Moldo-va au obținut dreptul să se eschiveze de la satisfacerea serviciului militar pe baza unor convingeri religioase și politice. Se prevedeau și unele modificări pe vederea reglementării provizorii a situației militarilor care au dezertat din armata sovietică; se luau măsuri pentru asigurarea securității acestora și amplasarea lor pe compul muncii. Guvernul a emis o hotărâre prin care autoriza Departamentul de stat pentru problemele militare al RSSM, Comisariatul militar al RSSM, comitetele executive orașenești raionale de deputați ai poporului, să asigure condițiile necesare pentru amplasarea pe compul muncii a tinerilor care abandonează unitățile armatei sovietice. S-a lansat un apel către militarii pe termen, ca aceștia să nu părăsească neontemeiat unitățile militare ale armatei sovietice, respectând disciplina, să acționeze conform deciziilor organelor puterii de stat ale RSSM.

Pe baza hotărârilor adoptate, atot vechea nomenclatură a fostei armate sovietice, cot și vechea conducere a fostei uniuni oncercau prin diferite mijloace să stopeze dezmembrarea struc-

turilor existente, dar procesul de constituire a Armatei Naționale s-a dovedit a fi ireversibil.

Republica Moldova a desfășurat pe acest timp o politică abilă pe relațiile cu centrul, având drept scop ontărirea suveranității onpotriva politicii de forță, tendințelor re-vizioniste și revanșarde, manifestate de Moscova.

Rebeliunea politică din luna august 1991 din capitala statului sovietic a schimbat condițiile politice interne și externe. Forțele antidemocratice prosovietice au organizat un spectacol politic ce avea drept scop stoparea reformelor democratice și menținerea statelor suverane pe componența suprastatului sovietic. Evenimentele din centru, pe special puciul din 23 august, au grăbit procesul de izolare politică a fostelor state sovietice. Astfel, la 27 august 1991, sub influența miilor de oameni veniți la Marea Adunare Națională, Legislativul de la Chișinău a votat Declarația de independență a Republicii Moldova, declarație ce proclamă solemn, pe virtutea dreptului popoarelor la autodeterminare, pe numele onregii populației a Republicii Moldova și pe fața onregii lumi că Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și

hotărăscă prezentul și viitorul, fără nici un amestec din afară, on conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului, on spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale. Evenimentele ce au urmat actului de proclamare a independenței, prin care s-au pus bazele statului Moldova, vizau organizarea temeinică a unor noi instituții statale.

Crearea statului și menținerea lui on plan politic pe arena internațională necesită instituții corespunzătoare. Una dintre problemele primordiale a devenit astfel, constituirea Armatei Naționale. Pornind de la ideea apărării tonărului stat, Președintele țării decretează, la data de 3 septembrie 1991, prin decretul nr. 194 on conformitate cu Declarația de independență a Republicii Moldova și on scopul asigurării apărării suveranității republicii și integrității ei teritoriale, crearea forțelor armate ale Republicii Moldova.

On scurt timp după emiterea decretului de formare a Armatei Naționale, on scopul realizării acestuia, au fost semnate un șir de documente oficiale, care au completat și au transpus on fapt ideea reorganizării militare.

Drept continuare firească a Decretului menționat, Președintele țării a semnat on aceeași zi de-

crete ce vizau probleme de primă importanță on contextul creării condițiilor necesare constituirii forțelor armate ale Republicii Moldova. On conformitate cu art. 137 trebuiau ontreprinse acțiuni concrete on vederea completării formațiunilor militare ale Ministerului Afacerilor Interne și subunităților serviciului de grăniceri al Ministerului Securității. Comisariatele militare ale Ministerului Apărării al URSS, dislocate pe teritoriul republicii, urmau să treacă sub jurisdicția republicii: “toată averea comisariatelor militare, inclusiv sistemul de evidență și control militar de pe teritoriul republicii”, ceea ce devenea proprietate a Republicii Moldova și trebuiau transmise Guvernului Republicii Moldova cu dreptul de administrare. Conform Decretului nr. 194 Ministerului Afacerilor Interne al URSS i se cerea să retragă necondiționat trupele. Urmau să fie inițiate tratative cu privire la modul și termenul de evacuare al unităților militare, să se reglementeze aspectele juridice on baza unui acord special, privind dislocarea temporară a unității militare nr. 7481 a armatei sovietice.

Conform hotărării, on perioada de tranziție unitățile armatei sovietice trebuiau să se conducă

de legislația în vigoare a Republicii Moldova; se stabileau termenele de retragere, se reglementau aspectele juridice ale dislocării temporare a unităților și subunităților sovietice în baza unei convenții speciale.

La 24 septembrie 1991 prin Hotărârea nr. 531, puterea executivă a format un grup de lucru pentru elaborarea proiectului de concepție privind formarea Armatei Naționale¹⁹. Tuturor ministerelor și departamentelor li s-a cerut contribuție financiară și informațională.

De vreme ce furtul de armament și imobil se făcea atât oficial, de forțele ruse, cât și personal, în scopul păstrării bazei tehnico-materiale, necesare pentru asigurarea funcționării forțelor armate ale Republicii Moldova, au fost declarate ca patrimoniu al Republicii Moldova "armele, munițiile, mijloacele de transport, tehnica militară, bazele militare și celelalte bunuri ce aparțin unităților militare ale armatei sovietice, dislocate pe teritoriul republicii"²⁰.

Trebuia moștenit întreg arsenalul militar aflat pe teritoriul Moldovei, deoarece forțele sovietice și revanșarde ale Moscovei vedeau Rusia ca pe un succesor al potențialului militar sovietic. Deci, trebuia promovată o politică

conciliatoare și fățișă.

La 13 noiembrie, prin Hotărârea nr. 268, Guvernul a revenit la executarea Decretului Președintelui din 3 septembrie cu privire la comisariatele militare care urmau să fie trecute în subordinea departamentului militar²¹. În baza acestei hotărâri, centrul republican de recrutare s-a reprofilat în centru de instruire a forțelor armate.

La 18 noiembrie 1991, prin Decretul Președintelui nr. 783-XII, s-a aprobat textul jurământului militar²².

Datorită factorilor politico-militari de decizie s-a realizat un șir de acțiuni care vizau calea cea mai convenabilă ce trebuia aleasă pentru formarea instituției militare naționale. Se prevedeau trei variante. Prima crearea structurilor paralele cu armata sovietică, după exemplul balticilor, A doua - declararea naționalizării unităților militare, cale pe care a mers Ucraina. Calea aleasă de Moldova a fost o convenție la etapa de tranziție, cu includerea aspectelor socio-economice, politice, precum și statutul unităților militare sovietice, aflate temporar în Moldova, asigurarea socială, a drepturilor ofițerilor și familiilor lor, aspectele tehnice. Se pornea de la potențialul economic, rezervele

umane și legislația militară. După studierea detaliată a tuturor aspectelor vieții sociale și politice, constatându-se că baza tehnico-materială e cea mai costisitoare pentru organizarea unei armate, s-a hotărât să se ia în considerație acest fapt și ontregul echipament disponibil să fie preluat pe cale pașnică²³.

Evenimentele dramatice din Tbilisi, Vilnius, în care era implicată armata, i-au făcut pe militarii moldoveni să se îngrijoreze pentru țara lor. Tot mai frecvent soseau scrisori, adresate Președintelui republicii și departamentului militar. Prin urmare, trebuiau luate cele mai stringente măsuri în problema cadrelor militare care n-au fost organizate la nivelul cerințelor timpului, fiind comise multe erori de către responsabili de evidență și amplasarea cadrelor militare. În existența bazei legislative făcea ca militarii veniți în republică să se reîntoarcă la locurile de muncă precedente.

Deși o legislație militară aproape că nu exista, lucrătorii departamentului a avut, totuși, un rol important în activitatea de trezire a conștiinței naționale a cadrelor militare. Se realiza foarte mult doar din entuziasm personal. Astfel, s-a lansat un apel către toți ofițerii moldoveni

din armata sovietică. În paralel, se duceau tratative în vederea evacuării trupelor armatei sovietice din Moldova. În comun cu Ministerul Apărării al URSS a fost adoptat un document, conform căruia ofițerii moldoveni nu trebuiau să fie ompricidăți să revină la baștină. Concomitent, la 8 decembrie, a fost semnat un protocol comun de către conducătorii statelor CSI, conform căruia s-a hotărât păstrarea spațiului militar-strategic și a controlului asupra armamentului nuclear sub conducere unică.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 701 din 18 decembrie 1991 comandamentul direcției strategice sud-vest, precum și cel al Districtului militar Odesa, comandanții unităților și subunităților armatei sovietice, staționate pe teritoriul Republicii Moldova, au fost preveniți despre inadmisibilitatea evacuării armamentului și tehnicii militare, a combustibilului și altor bunuri materiale din republică²⁴. Toate mișcările de trupe, evacuarea lor, transportul de materiale urmau să fie onfăptuite cu consimțământul Departamentului militar. Trebuia exercitat un control riguros asupra executării Decretului Președintelui Republicii Moldova din 14 noiembrie 1991.

La 3 ianuarie 1992 ofițerii

di-ecției sud-vest au expediat conducerii armatei sovietice o scri-soare, on care oși exprimau on-grijorarea on legătură cu situația creată, declarond că nu pot fi de acord cu faptul ca militarii care și-au făcut cu devotament serviciul militar timp de 20 de ani on armata sovietică să-și termine misiunea ontr-un stat străin²⁵.

On același context, Președintelui republicii i s-a adresat comandantul suprem al forțelor armate ale CSI, mareșalul Șapoșnicov. Prin scri-soarea din 6 ianuarie 1992 acesta ol informa despre faptul că conducerea armatei este ongrijorată de situația ce s-a creat on republică cu referire la unitățile militare sovietice²⁶. Potrivit spuselor lui Șapoșnicov, populația atenta la viața militarilor, presa clevețea ompotriva acestora, poliția ontreprindea măsuri de intimidare a lor, acțiuni care veneau on contradicție cu prevederile de la Alma-Ata. Astfel, forțele proruse avertizau conducerea țării, urmărind, de fapt, obiective de altă natură. Conducerea statului adoptase, totuși, un șir de acte legislative și hotărori on vederea reglementării juridice a problemelor militarilor.

La 10 ianuarie 1992 a fost dat publicității primul proiect de doctrină militară a Republicii

Moldova, on care se menționa că: “Doctrina militară a Republicii Moldova are un caracter on exclusivitate defensiv, activitățile de pregătire și organizare a apărării naționale, nereprezentond amenințări la adresa altor state”²⁷.

Conform concepției militare se prevedeau două genuri de armată: infanterie motorizată și apărare antiaeriană. Ideea era simplă: pri-mejdia pentru Moldova venea din partea de est, deci trebuiau să existe patru zone militare. Armata trebuia organizată pe brigăzi, inițial, pre-văzonduse, practic, o divizie și ministerul.

La 30 ianuarie 1992 la Bruxelles a avut loc ontrunirea privind stabilirea de noi relații militare și politice ontre Europa, SUA, Canada și fostele state sovietice. Moldova s-a oncadrat on relațiile internaționale-militare²⁸.

La 5 februarie 1992 departamentul militar a fost transformat on Ministerul Apărării al Republicii Moldova, ca organ de conducere al Armatei Naționale²⁹.

Prin Decretul nr. 20 al Președintelui Republicii Moldova on funcție de Ministru al Apărării a fost numit general-maiorul Ion Costăș, anterior Ministru al Afacerilor Interne³⁰.

On acest context, Președintele Moldovei a semnat Decretul nr. 32

din 15 februarie, conform căruia urma să se transmită Ministerului Apărării al Republicii Moldova, un volum deplin, complexul de clădiri și construcții al Onaltului Comandament al direcției sud-vest, împreună cu toate utilajele și bunurile materiale. Până la 1 martie 1992, această problemă trebuia soluționată de comun acord cu Comandamentul acestei direcții³¹.

Deja la sforșitul lunii ianuarie, reprezentanții Ministerului Apărării ocupaseră coteva din nivelurile clădirilor direcției. La 28 februarie, 7 persoane, specialiști ai fostului departament militar, au intrat pe teritoriul direcției sud-vest, loc strict interzis până atunci pentru moldoveni, și au arborat tricolorul³². Procedura de transmitere a cartierului un volum deplin a durat până la prima jumătate a lunii mai 1992.

O evoluție s-a înregistrat și

în relațiile dintre noul cadru al CSI. La 18 februarie, la Minsk a avut loc întâlnirea la nivel înalt a șefilor statelor comunității. Conducerea Moldovei a manifestat convingeri ferme și, împreună cu Ucraina, a declarat încă odată organizarea armatei proprii. Drept răspuns la aceste acțiuni Președintele Rusiei B. Elțin a anunțat că și Rusia, la rândul ei, o să înființeze armată proprie³³.

Numai 8 state au convenit să formeze armată unică. Din cele 14 documente puse în dezbateri, Moldova a semnat numai 2, care includeau asigurarea tehnico-materială și asigurarea socială a militarilor și membrilor familiilor lor³⁴.

Un punct aparte prevedea onapoierea armamentului scos ilegal de pe teritoriul statelor CSI.

La 1 martie toate unitățile din Moldova urmau să treacă sub juris-dicția țării³⁵.

La 21 februarie 1992, Ministrul Apărării al Republicii Moldova și

locuitorul mareșalului Șapoșnikov, au discutat la masa de tratative problema împărțirii patrimoniului militar de pe teritoriul republicii noastre³⁶. Tratatările au evoluat destul de complicat, după coteva runde hotărându-se ca 90 la sută din averea militară din partea dreaptă a Nistrului și aproximativ a treia parte din partea stângă să rămână în posesia Ministerului Apărării al Republicii Moldova. În decurs

de 1,5-2 ani, armata a 14-a rusă urma să părăsească republica³⁷.

On urma acordului semnat la 28 martie 1992 cu conducerea forțelor armate ale CSI și on baza Decretului nr. 73 al Președintelui Republicii Moldova din 18 martie a demarat procesul de trecere sub jurisdicția Republicii Moldova a unităților militare³⁸. Primele unități trecute sub jurisdicția țării au fost cele două unități de transmisiuni și intendență, staționate la Chișinău. La 1 aprilie a avut loc ceremonia solemnă desfășurată pe poligonul de instruire³⁹.

Evoluția crizei politico-militare din țară, influențată de evenimentele ce se declanșau on stonga Nistrului, au creat o situație specială on organizarea armatei, on următoarele luni fiind chemați la arme 33521 de rezerviști⁴⁰.

Faptele și evenimentele enumerate on acest articol marchează esența etapei de construcție a organismului militar național, perioadă de or-ganizare a Armatei Naționale.

După războiul de pe Nistru din 1992 a onceput o activitate complexă, variată a instituției militare a Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Fondul Muzeului Armatei Naționale (on continuare FMAN), dos.1 p.25.
2. Sfatul Țării, 23 februarie 1990.
3. Ibidem.
4. Ibidem, 28 martie 1990.
5. Literatura și arta, nr. 23, 7 iunie 1990.
6. Sfatul Țării, nr.1, 31 august 1990.
7. Arhiva curentă a Guvernului Republicii Moldova (on continuare ACaGRM), Hotărrea Guvernului nr.16-XII, 11 mai 1990.
8. FMAN, dos.1, p.36.
9. Arhiva curentă a Parlamentului Republicii Moldova (on continuare ACaPRM) Hot. nr. 2554-XII, 2-4 septembrie 1990.
10. Ibidem.
11. Ibidem.
12. AC a GRM, Hot. nr. 404 18 octombrie 1990.
13. Ibidem, Hot. nr. 443-XII 29 decembrie 1990.

14. FMAN, dos.1 p.45.
15. Sfatul Țării, 23 februarie 1990.
16. AC a PRM, Decretul nr. 633-XII, 9 iulie 1991.
17. Ibidem.
18. AC a PRM, Declarația de independență, 27 august 1991.
19. AC a GRM, Hotărrea nr.531, 24 septembrie 1991.
20. AC a PRM, Decretul nr.234. 18 octombrie 1991.
21. AC a GRM, hotărrea nr. 268, 13 noiembrie 1991.
22. Ibidem, Decretul nr. 738-XII. 18 noiembrie 1991.
23. Sfatul Țării, nr. 211 16 noiembrie
24. AC a GRM, Hotărrea nr. 701, 18 decembrie 1991.
25. Moldova Suverană, nr.1, 10 ianuarie 1992.